

There are no translations available.

ӨОЖ 330.87

Халықты әлеуметтік қорғаудың шетелдік модельдері

А.О. Талгатбеков, магистрант, Казакстан-Британ техникалық университеті, (Алматы қ.)

О.Е. Комаров, социология ғылымдарының кандидаты, доцент, Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты (Павлодар қ.)

З.О. Дүкенбаева, тарих ғылымдарының докторы, профессор, Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты (Павлодар қ.)

Бұл мақалада Еуроодақ елдерінде табысты жүйеде халықты әлеуметтік қорғаудың шетелдік модельдері қарастырылған.

В настоящей статье рассмотрены основные зарубежные модели социальной защиты населения, успешно функционирующие в странах Евросоюза.

In persisting article are considered main foreign models of social protection of the population, successfully functioning in country European Union.

Әлеуметтік қорғаудың дамыған жүйесі фундаментальді компания мен нарықтық басқарудың сурапалық моделінің ерекшелігін көрсетеді. Керекті институттар демографиялық және экономикалық қозғалыста туындайтын әлеуметтік шиеленісті басқаруда маңызды роль атқарады.

Бір қарағанда, Еуроодақ елдеріндегі әлеуметтік қорғаудың ұлттық жүйесінде ұқсастықтарға қарағанда айырмашылықтары көбірек. Себебі, әр мемлекет әлеуметтік саясатты қалыптастыруда өзі тандаған жолмен жүрді.

Әлеуметтік қорғаудың моделі әлеуметтік қамту бағдарламасының қалыптасуы мен ұйымдар ұстанымын түсіндіру негізінде жасалған сурапалық комиссияның 1995 ж. есебіне қарағанда Еуроодақ елдерінде негізгі төрт модель бар: континентальдық, англосаксондық, скандинавиялық және оңтүстік еуропалық.

Бисмарктық деп аталатын континентальдық модель әлеуметтік қорғаудың деңгейі мен кәсіби қызметтің ұзактығының арасындағы байланысты анықтайды. Қаштылғандардың төлемі есебінен қаржыланыатын әлеуметтік сақтандыру оның негізі болып саналады. Бұл модельдің негізі принциптері ХІХ ғ. Германияда қалыптасты. Канцлер О. Бисмарк кейіннен басқа индустриялық елдерге үлгі болған сол кезеңдегі әлеуметтік қорғаудың прогрессивті негізін жасады. Германияда күні бүгінге дейін қолданылатын әлеуметтік саласында үш саласы сол кезде пайда болды. Олар қарттықта, мүгедектікті және өндірістегі оқыс жағдайлардан туындаған ауруларын қамсыздандыру. Аталған модельдің негізгі принциптері Австрия, Франция, Бенилюкс елдерінде де қолданылады [1].

Оның негізгі принциптерінің бірі – жаодамалы жұмысшылар мен кәсіпкерлер басқаратын фондтарын қалыптастыратын кәсіпке сақтандыру фонддар сақтандыру төлемдерін жүзеге асыратын жолардан алыналатын әлеуметтік болуді шоғырландырады.

Бұндай сақтандыру жүйелерін мемлекет бюджеті қаржыландырмайды. Әлеуметтік қамтудың бұл моделіне бюджеттің әмбебаптығы үйкес келмейді. Еуропа мемлекеттерінде қолданылатын бұл қорғау моделі бір ғана принципке негізделмеген. Сондықтан ынтымақтастық әлеуметтік көмек беріледі.

Әлеуметтік сақтандырудың міндеттеріне қарамастан (Германияда ол заңмен бекітілген) ол толық сақталмайды. Бұл жалақы деңгейінің осыған байланысты болатын ерукті сақтандыру мен боленген қаражаты жүзеге асады.

Аталған модель негізінде сақтандыру салымдарының деңгейіне қарай сақтандыруға боленген сана (қаржы Анықталатын қаммативті әділдік принципі жатыр. XIX ғ.а. Германияда пайда болғанда да осыған сәйкес болатын. Бүгінде әлеуметтік көмек жүйесінің дамуы әлеуметтік қорғаудың фискалды қаржылануы үлесінің осыған әкелді.

ФРГ-ның әлеуметтік қорғау жүйесінде әлеуметтік сақтандыру айрықша маңызға ие. Бұнда көптеген батыс Еуропа елдеріндегі сияқты әлеуметтік сақтандыру міндетті және жеке сақтандыру жүйесіне бөлінеді. Оның негізгі болыттары: медициналық және зейнеткерлік сақтандыру, мүлдектік, жұмыссыздық сәтсіз оқиғалардан сақтандыру. Неміс зерттеу еңбектерінде әлеуметтік қорғау жүйесінің негізгі принциптері ретінде мыналарды атайды.

1) Сақтандыру қағидасы. Аталған көмекті қаржыландыру сақтандыру үйші мүшелерінің төлемдері есібінен жүзеге асады. Жеке салымдар негізінде әлеуметтік көмек ретінде беріледі. Жаласының белгілі бір мөлшерін сақтандыру фондына берген адамның бұрынғы жалақының көлеміне сай көмек алуға құқығы бар. Әлеуметтік сақтандыру принципі эквиваленттілік ережесімен қатар болудың элементтері де кіреді.

2) Қамтамасыз ету қағидасы. Әлеуметтік көмек бұрынғы салымдарына қарамастан беріледі және бюджетке түсетін салық есебінен жүзеге асады. Бұл принцип бойынша әлеуметтік көмек алатындар бұрын ешқандай салым төлемегендер, бірақ мемлекет алдындағы еңбектері үшін осындай құқыққа ие. Бюджет есебінен қаржыландыру бюджет жағдайы мен экономиканың тиімділігіне тікелей байланысты. Бұл принципті сақтандыру принципін қолдануға болмайтын кезде жүзеге асыру керек.

3) Қамқорлық қағидасы. Әлеуметтік көмекті әрбір қажет адам қиын жағдайдан шығу үшін өзіне керекті көлемде алады. Қамтамасыз ету принципі сияқты бұл да мемлекеттік бюджет жағдайына тікелей байланысты. Қамқорлық принципі ФРГ экономикасындағы әлеуметтік қамту жүйесінің ажырамас бөлігі. Себебі сақтандыру және қамтамасыз ету принципі барлық қауіпті қашта алмайды [2].

ФРГ-дағы әлеуметтік қорғау жүйесі өзін-өзі басқару принципіне негізделген. Бірақ мемлекеттің сақтандыру ұйымдары жұмысына араласуына кедергі келтірмейді. Мемлекет әлеуметтік қорғау ұйымдарының заңды сақтауын қадағалайды.

100 жылдан астам уақыт өмір сүріп келе жатқан Германиядағы өзін-өзі басқару негізіндегі сақтандыру ұйымдары сақтандырушы мен сақтанушы байланысын жақындата түсуге септігінтігізеді өзін-өзі басқару принципі әлеуметтік тұрақтылықтық нығанына және әлеуметтік серіктестікті қолдауға негіз болады.

Германиядағы әлеуметтік қорғау мекемелері қоғамдық ұйымдар статусына ие. Бұл неміс зерттеушілерінің пікірінше, барлық әлеуметтік топтардың мүдделерін қорғауға мүмкіндік береді. Өзін-өзі басқару органдар демократиялық принципте екі жақтың тығыз қарым-қатынас орнатуына жағдай жасайды. Бұндай ұйымдық құқықтық форма елдегі профсоюз қозғалысының деңгейіне байланысты тиімді болып отыр.

ФРГ-ғы әлеуметтік қорғау жүйесіне әлеуметтік сақтандыруды жүзеге асыратын қарым-қатынас тән. Зейнеткерлікке және өндірістегі жағдайлардан туындаған ауруларға байланысты қамтамасыз ету ұйымдары жұмыс істейді. Жұмыссыздықты сақтандыру әлеуметтік қорғау жүйесіне кірмейді әлеуметтік сақтандырумен қатар басқа көмек механизмдері қарастырылған. Ол барлық телемауы ерлері беткенде жүзеге асады.

Міндетті әлеуметтік сақтандыру жүйесін қаржыландыру сақтанушылар төлемі. Бірақ оның негізгі көзі сақтандыру төлемдері болып табылады. Олар медициналық, зейнеткерлік, жұмыссыздықты сақтандыру формаларына бөленеді.

Әлеуметтік сақтандыру ұйымдарында қаржылық қиындық туындағанда, мемлекет оның міндеттерін атқарады.

Ұлыбритания мен Ирландияда қолданылатын англосаксондық модель немістердінін бөлек. Ағылшын экономисті У. Беверидждің баяндамасы негізінде қалыптасқан. Беверидж оны үкіметке 1942 ж. таныстырды. Оған Кейнстің қоғамдық өндірістің

жылдамдығы толемакыға байланысты, томен табысты әлеуметтік топтын мүддесіне сай кірісті болу керек деген идеясы қатты жер етті Беверидж әлеуметтік қорғау жүйесін құруды ұсынды.

Біріншіден, барлық материалдық көмекке зәру жандарға тарату, екіншіден бірдей көлемдегі зейнетақы мен толемакы түріндегі әлеуметтік қызметтің үйлестіру принципін ұсынды «Піріске сай жалақын деген талапты Беверидж әділ деп есептеді. Себебі көптеген жағдайларда кеткен шығынның молшеріне қарамастан зейнетақы мен толемады теңдігі байқалды.

Бұл модельдің негізінде әрбір адамның қандай топқа жатағындағына қарамастан, минималды әлеуметтік қорғауға құқығы бар. Беверидж концепциясының мәні-тамақ, тұрғын үй, медициналық қажеттіліктерге кететін аз мөлшердегі шығынға байланысты бір кіріске репiлдiк беруiнде.

Бұл модельде кәсіби емес, ұлттық ынтымақтастық басты орында. Әлеуметтік қорғаудың қаржылануы сақтану кірістерінің есебінен жүргізіледі. Отбасылық толемақылар мен денсаулық сақтау мемлекеттік бюджеттен, ал өзге әлеуметтік төлемдер жолдамалы жұмысшылар мен жұмыс берушілердің төлемдерінен қаржыланады. Бисмарк моделінен бұл модельдің айырмашылығы- әлеуметтік көмекке негізделген сондай-ақ, толемақы алу үшін міндетті түрде кірісті есептейд.

Англосаксондық модельдің кейбір негізгі өзгешеліктері де бар. Мәселен, Англияда медициналық көмек керіс деңгейіне қарамастан барлығына бірдей қорсетілсе, Ирландияда тек томен толемақы алатындарға ғана беріледі.

Әлеуметтік қорғаудың британдық жүйесінің екі ерекшелігі бар. Біріншіден, қарртық, ауру, жұмыссыздық сияқты әлеуметтік қауіпке айналысатын арнайы институттары жоқ. Әлеуметтік сақтандырудың барлық бағдарламасы бір жүйеге біріктірілген. Екіншіден, әлеуметтік қызмет қорсетуде мемлекеттік мекемелердің маңызы бар.

Әлеуметтік қорғаудың үйлестіру жүйесі екі ірі топқа бөлінеді, ол елдің барлық тұрғындарын қамтиды: - зейнеткерлер, мүгедектер, әлеуметтік көмек, уақытша жұмыссыздыққа байланысты бағдарламалар кіретін ұлттық әлеуметтік сақтандыру [3].

Барлығы азаматтарға, Англия территориясында ұзақ мерзім тұрып жатқан шетелдіктерге медициналық қызмет көрсететін ұлттық денсаулық сақтау.

Бүгінгі әлеуметтік сақтандардың негізгі әлеуметтік бағдарларын боліп көрсетуге болады: алдағы кірістерге негізделген сақтандыру схемасы; кіріске бағытталмаған әлеуметтік бағдарламаларға және белгілі бір топқа арналған әлеуметтік бағдарлама.

Бағдарламаның алғашқы түрі ХХ ғ. 40 жылда Беверидж концепциясының негізінде ұалыптасқан. Ол біріккен сақтандыру фондының құруды ұарастырды.

Бұл фонд есебінен зейнеткерлік және медициналық сақтандыру, ауруга төлемауы, мүгедетікке байланысты зейнетақы қаржыланды. Әлеуметтік сақтандардың ағылшындық жүйесі Еуропалық Қауымдастың елдерінен өзгеге әлеуметтік қамтудың мемлекеттік жүйесі төмен төлемақы төледі. Біррақ, біре жеке сақтыңдыру схемасының жүйеге асуымен түсіндіріледі.

Кіріске негізделмеген бағдарламаларға өзге кірістері жақтарға берілетін тұргын үй субсидиясы сияқты әлеуметтік көмек жатады. Бұнда тісік білдірушінің кірісі есептеліп, соған сәйкес төлемақы тағайындайды. Бағдарламалар мемлекеттік бюджеттен қаржыланады.

Белгілі бір топқа арналған, кіріспе негізделмеген бағдарламалар мемлекеттік бюджеттің сақтандыру мен қаржыландыру жүйесіне енбеген адамға арналған [4].

Бұл бағдарламаларға әлеуметтік қолдау мүгедеңтерге, қарттарға және балаларға төлемақы түрінде көрсетіледі.

Әлеуметтік қорғаудың екінші түрі – мемлекеттік бюджеттен қаржыланатын медициналық көмек. Денсаулық сақтау саласындағы қызметтер тегін болғандықтан сақтандыру принциптері туралы соз қозғамаған дұрыс.

Ұлыбританиядағы әлеуметтік қорғаудың қаржыландыру жүйесі денсаулық сақтау және әлеуметтік сақтандыру болып бөлінеді. Біріншісінің 90% бюджет есебінен, екіншісі, жолдамалы жұмысшылар мен кәсіпкерлердің төлемдері есебінен қаржыланады. Екеуінен түскен салық отбасының төлемдеріне, осы жағдайлардан сақтандыруға жұмсалады.

Әлеуметтік сақтандыру жүйесінде сақтанушылар кіріс көлеміне байланысты төртке бөлінеді:

1) жолдамалы жұмысшылар мен кәсіпкерлер. Оларға белгіленген кіріс жалақыдан есептеледі;

2) сақтандыру кірісі аптасына 4,55 фунд/стерлинг және қосымша жылдық жалақыдан 6,3 % болатын азаматтар. Оларға белгіленген минимум 5450, максимум 18200 фунд/стерлинг. Бұл топтың кірісі ауруларға, қарттарға, жұктілерге жұмсалады;

3) екі топқа қарағанда керекті құқықты немденуге сақтандыру тәжірибесі жетіспейтін не жұмыс жасамайтындар. Бұлардың сақтандыруы ерікті түрде болады. Әлеуметтік қамту көлемі де алдыңғы екі топқа қарағанда төмен;

4) мекеме басшылары, әкімшілік-басқару онірлері. Олардың кіріс көлемі бірінші және екінші топқа қарағанда артық болады.

Белгілі бір жағдайда кейбір категорияға (оқушылар, уақытша жұмыссыздар) кіріс төлеудің орнына кредитке рұқсат беріледі. Кіріс көлемі анықталатын жалауы молшері жылсайын өзгеріп отырады. Оның төменге деңгейі табыс салығынан аз, ал жоғарғы деңгейі орташа жалақыдан екі есе артық.

Сақтандыру фонды жұмысшылардың орташа кірісіне негізделген төлеш есебінен қаржыланады. Салық салудың регрессивтік жүйесі жоғары жалақылы жұмысшыларға артықшылықтар береді [5].

Британ мемлекеттін әлеуметтік қорғау жүйесіне тән мынау: ол белгілі сақтандыру бағдарламасына негізделген арнайы кірістерді есепке алмайды.

Бұл бағдарлауы жүзеге асыру үшін қаражат бірдей әлеуметтік кіріс есебінен алынады. Ол әлеуметтік сақтандырудың белгілі саласына жерисалады.

Әлеуметтік қорғаудың бірі моделі Дания, Швеция, Финляндияға тән. Барлық азаматтардың салық есебінен әлеуметтік қамтылуға құқығы бар. Әлеуметтік қорғау әрбір азаматтың заңды құқығы ретінде қамалады. Жұмыссызды сақтандыру бірі топқа жатпайды.

Скандинавиялық модельдің ерекшелігі-қоғамның қолдауын қажет ететін жағдайлар мен әлеуметтік қауіпті пен қамтуында. Әлеуметтік қызметтер барлық тұрғындарға қорсетіледі және сақтандырушы кіріс төлеміне қарайды. Әлеуметтік қорғау деңгейі жоғары.

Аталған модельді қалыптастырудан негізге талап жоғары ұйымдастырылған қоғам түрінде қол емес табады әлеуметтік қорғаудың қаржыландыру жүйесі салық жинау есебінен жүзеге асады. Бұнда кәсіпкерлер мен жалдамалы жұмысшылардың төлемдері маңызды роль атқарады. Әлеуметтік қорғаудың қоғамдық жүйеден бөлінген бір бөлігі жұмысын сақтандыруды еректе түрде басқаратын профсоюздар.

Құны кешеге дейін жалдамалы жұмысшылар әлеуметтік салымдардан босатылған болатын, олар жалын салық есебінен толықтырылды. Бірақ соңғы XX ғ. 10 жылда жалдамалы жұмысшылар саны арты.

Швед әлеуметтік қорғауының негізгі қағидасы – оның әмбебаптылығы, яғни тұрғындардың барлығын қамтуы. Көптеген еуропалық әлеуметтік экономикаға тән екі қағида – ынтымақтастық қағидасына. Оның мәні барлық адамдардың әлеуметтік тобына қарамастан әлеуметтік қорғау жүйесін қаржыландыруға қатысуында. Бұндай жүйедегі қажетті элемент – мемлекет, ол әлеуметтік игіліктерді болу қызметін атқарады. Бұндай жүйенің қымбатшылығы тұрғындардың әлеуметтік қамтылуының жоғары деңгейінен байланысты. Кедейшілік пен байлық арасындағы айтарлықтай алмақтық жоқ.

Швед моделінің «алтын ғасырын XX ғ. 60 ж.б.-70 жылдар. Бұл кезде мемлекет ұлттық табыс есебі бойынша бай мемлекеттерден қатарына 3-ші болып енді. 70-жылдардағы экономикалық дағдарыс басқа батыс еуропа елдерімен салыстырғанда Швецияға кейінірек келді. Оның салдарлары тек 1977 жылы бюджет топшылығы қайып, жұмыссыздық осы деңгейге байқалды.

90-жылдардың басында жұмыссыздықтың орташа Еуропалық деңгейдің 10-14 %-не жетті. Кейбір сараптамашылар швед моделінің тоқтағаны туралы айта бастады. Социал – демократтар болашақтағы социалистік мемлекеттің шведтік моделінің тиімділігі туралы қайта сөз қозғады.

Сол кезеңнен бастап әлеуметтік секторды мемлекеттің қаржыландыруы қысқара бастады. Парламент пен саяси партиялар әлеуметтік қорғаудың жалпы принциптерімен тандаулысына, яғни тұрғындардың әлсіз топтарына қолдау көрсетуге қол 10 жыл бойы социал – демократтар жасаған «тенестіру» жүйесін социалдар ғана емес, либерал бағыттағылар да қолдады [6].

Әлеуметтік аяда шығындарды азайту тұрғындар мен профсоюздың кері реакциясын тудырды. Сондықтан, социал – демократтық үкімет бұндай жағдай менкесісуге мәжбүр болады. Қалыптасқан жағдайдан шығу үшін үкімет қаржылық саясатта, неолиберализм мен кейнсизм арасындағы үшінші жолды тапты. Социал – демократтардың бұрынғы ұстанымдары жалпыға ортақ игіліктерге бағытталады.

Социал – демократтардың партиясы қоғамның әртүрлі топтары арасынан бітім іздеуге тырысты және Еуроодақ нормаларына сәйкес әлеуметтік ұйым құруға мәжбүр болады. Әлеуметтік экономикадағы өзгерістер әлемдік экономиканың жана процестері мен шведтік қоғамдағы құндылықтардың өзгеруіне байланысты.

Италия, Испания, Греция, Португалия әлеуметтік қорғау моделінің Оңтүстік Еуропалық үлгісін қолданады.

Сонғы 10 жылдықта әлеуметтік – экономикалық және құрылымдық жүйедегі өзгерістер

әлеуметтік қорғауда жүзеге аса бастады. Бұл модельді нақты ұйым дегеннен гөрі дамушы ретінде атауға болады. Аталған модельде әлеуметтік қамту деңгейі төмен, әлеуметтік қорғау отбасы мен туыстардың қамқорлығына байланысты. Сондықтан отбасы мен өзге де институттар сонғы орында емес.

Италиядағы әлеуметтік қорғаудың негізгі проблемалардың бірі – Оңтүстік және Солтүстік аймақтағы тұрғындардың кіріс айырмашылығы.

Елдегі жалпы жұмыссыздық деңгейі 1999 жылы 11,3% болды. Солтүстіктегі жұмыссыздық деңгейі 7,5% көлемінде, ал Оңтүстікте 20% - дан астам. Бұл әлеуметтік сақтандыру жүйесінің кейбір түрлерінде айқын көрінеді. Ол ең алдымен мүгедектерге берілген зейнетақыға қатысты экономикасы төмен аймақтарда бұның әлеуметтік көмек ретінде ролі басым.

Өзге Батыс Еуропа елдеріне қарағанда Италияда әйелдердің жұмыс жасамайтын үлесі жоғары, жастар арасындағы жұмыссыздық деңгейі 12,4%.

Тағы бір мәселе – экономикадағы әлеуметтік сектордың нашарлығы. Сондай – ақ әртүрлі себептерге байланысты кірістен айырылған адамдарды қауіптен толық қорғау алмау мәселесі де бар.

Әлеуметтік шығындардың асимметриялық құрылымы проблема туындатып орыт. Бұның себебі, әлеуметтік шығындардың көп бөлігін зейнеткерлер қамту құрайды. Оның мөлшері – 15,4%, ал отбасыға, анаға білім беруге 0,8% жұмсалады. XX ғасырдың 90 жылдың ортасында Италиядағы орташа зейнетақы мөлшері Франция мен Нидерландыдан кейінгі жоғары көрсеткіш болды. Сол себепті, кейде Италияны зейнеткерлер елі деп те атайды. Жағдайды елдегі демографиялық ахуал да қиындата түседі.

Туу көрсеткіші бойынша Еуропадада ең соңғы орында, бір отбасыға 1,2 баладан келеді. Бұл елдегі қарттар санының артуына әкелуде. 1997 жылы 65 жастағылар тұрғындардың 16,7% - ы құрады.

Мемлекеттің әлеуметтік сферадағы еркін қаржыландыруын шектейтін мемлекеттік қарыздардың көптігі де басты проблемалардың бірі.

Әлеуметтік саладағы пробеламалардың қатарына әлеуметтік органдар мен әлеуметтік көмек алушылардың жауапкершіліксіздігі жатады. Италиян қоғамына кен тараған бұл «ағрудың тарихи тамыры тереңде.

Мәселен, 1904 жылы Парма қаласының 48 мың тұрғындары 24 мың, яғни төңжартысы төлемек алу тізіміне жазылған Анкона мен Винченца қалаларында 40,2%, ал Болльде 25% - ға жетті [7].

Батыс Еуропа және Италияға күні бүгінге шейін экономиканың көлөкелі сектор төн. Жалпы шикі өнімнің (ЖІӨ) 20% - н тіркелінген шаруашылық табысты құрайды. Ресми секторлардағы жұмысшылар саны қысқаруда, ал тіркелмеген шартта жұмыс жасаушылар 25 % - ға жеткен.

Италиян әлеуметтік саясатындағы жана кезең 1992 жылдан басталады . Бұл кезде үкімет әлеуметтік сақтандыру саласындағы реформаларды жүзеге асыруға қадам жасады. Негізгі шаралар зейнеткерлік сақтандыру жүйесіне.

Ерлер үшін 60 пен 65 жастағы, әйелдер үшін 55 пен 60 жас аралығында зейнеткерлік жасты көтеру қарастырылды. Сақтандыру тәжірибесінің ең аз мерзімі 20 жылға ұзартылды. Сондай-ақ зейнетақы соңғы жалақыдан 80% - дан 68% - ға төмендеді.

Кейінгі жылдары зейнетақы жүйесінің реформалары жалғасты. Жана зейнетақы реформалары Л. Дини басшылығымен қабылданды. Зейнетақы есептеу әдісі бұрынғыдай кіріске емес, салым деңгейіне байланысты болды. Сондай-ақ, қарттық пен жасына қарай зейнетақы алу мөшері азайды.

90 жылдардың ортасында үкіметтің әлеуметтік сферадағы басты міндеті әлеуметтік саладағы әлеуметтік бюджеттің нығаюы. 1996 жылы мемлекеттік шығындарды төмендету қарастырылды және білім беру мен денсаулық сақтауға жұмсалатын шығын

азайтылды. Жана бағдарлама ертерек өткізілгенде танымал болмас еді. Коптеген итальяндықтар бұндай қадамдарға барудың Маастрихт келісім үшін қажет болғанын түсінді.

90 жылдары басталған реформалар негізінде үш басымдықты анықтауға болады. Біріншіден әлеуметтік қорғаудың әділдігі мен кемділігін қалыптартыру, Екіншіден, әртүрлі саладағы зейнетақыны есептеу. Үшіншіден үкімет, профсоюз, жұмыс берушілер одағымен еңбек нарығының тиімділігін арттыру үшін ашық диалог жүргізу.

Италияның әлеуметтік саясатын мемлекеттің қарауында болды. Еуроодақтың экономикалық саясаты оған өз әсерін тигізуде. 90 жылдардың басында итальян әлеуметтік саясатына сол саладағы реформаторлық істерімен ықпал етті. Италиядағы әлеуметтік реформалар өткізуде «еуропаландыру маңызды фактор ретінде қоректі Еуропа елдерінің басқа тұрғындарына қарағанда итальяндықтар Еуроодақпен елінің жақсаруына қатысты үмітін байланыстырды XX ғ. елдердің берілуінің қоры интеграциясын бағалады. Бұнда халықтың өз мемлекетіне деген сенімділігі жатыр оның себептері итальяндықтардың ұлттық мінезі мен менталитетіне ғана емес сондай-ақ әлеуметтік сектор мен экономикандағы нақты проблемаларға бағытталған.

Әлеуметтік қорғаудың еуропалық жүйесінің ерекшелігі-шығын көлемінің көптігі оның көлемі. 90 ж ортасында Еуропалық Қауымдастықта. Ж 10-н 22% АҚШ-та 13%, Канада мен Жана Зеландияда 15%, Жапонияда 12%-ды құрады. Бұл әлеуметтік қауыпты қамтуға байланысты. Мәселен, АҚШ-та медициналық сақтандырудың мемлекеттік бағдарламасы тұрғындардың санаулы тобына арналған, ал Австралияда зейнеткерлік сақтандыруға төмен кіріс кедергі келтіреді.

90 жылдардың басында жүргізілген сауалнама негізінде еуропалық елдердің респонденттерінің көпшілігі мемлекеттің аз қамтылған адамдарға минималді кіріс берсе деген тілек айтқан. Әлеуметтік қауыпты азайтуға бағытталған әлеуметтік бағдарламаларды еуропалықтардың көпшілігі мемлекеттің негізгі компоненті ретінде қарастырады. Келешекте де еуропалық қоғамды әлеуметтік қорғау басты назарда болары сөзсіз [8].

ӘДЕБИЕТТЕР

1.

Алимбаев А.А., Притворова Т.П., Таубаев А.А. Формирование и развитие кластеров в условиях индустриально-инновационного развития РК. – Караганды: Санат-Полиграфия, 2005. – 213 с.

2.

Алимбаев, А.А. Государственное регулирование экономики: Учеб. пособие / А.А. Алимбаев. - 2-е изд., переработанное. - Алматы: Институт рыночных отношений МН и ВО РК, 1999. - 320 с.

3.

Актуальные проблемы экономической науки Казахстана и творческое наследие академии НАН РК С.Е. Толыбекова: Материалы Международной научно-практической конференции. – Алматы: КазНПУ им. Абая, 2007. – 328 с.

4.

Аманжол М. Экономикалық дағдарысты мемлекеттік реттеудің тәжірбиелік және әдістемелік мәселелері. // Коғам және дәуір. - 2010.- № 2. – Б. 118-119.

5.

Аяган Б.Г., Абжанов Х.М., Махат Д.А. Қазіргі Қазақстан тарихы.- Алматы: Раритет, 2010. - 448 б.

6.

Әлемдік қаржы дағдарысы әлемдік БАҚ айнасында. // Егемен Қазақстан. - 2009. - 3 ақпан. - 11 б.

7.

Баймағамбетов С. Современная социально-культурная политика.- Астана: Елорда, 2001.- 304 с.

8.

Бопиева Ж.К. Модернизация экономики Казахстана: теоретические основы, потенциал, механизмы. / Отв. ред. А.А. Алимбаев. - Караганда, 2005. - 264 с.